

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

__Баранова В.Г._____

“__” _____ 2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.03050801 «Фінанси і кредит»

за темою:

«Управління кредитним портфелем діяльності комерційного банку»
(на прикладі ПАТ «УкрСиббанк»)

Виконавець

студентка фінансового-економічного факультету

Кирилова Інга Юріївна

Науковий керівник

к.е.н., доцент, приват проф.

Арутюнян Світлана Сергіївна

АНОТАЦІЯ

випускної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Кирилової Інги Юріївни

«Управління кредитним ризиком діяльності комерційного банку»

(на прикладі ПАТ «УкрСиббанк»)

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2018 рік

Випускна робота складається з 3 розділів.

У роботі розглядаються теоретичні засади управління кредитним портфелем банку, зокрема розглянуто сутність та класифікацію кредитного портфелю; досліджено методику, інструментарій управління ризиком кредитного портфелю банку та особливості кредитної діяльності банку, проаналізовано якість та структуру кредитного портфелю УкрСиббанку та проведено оцінку ризику кредитного портфелю; визначено основні шляхи удосконалення інструментарію управління ризиком кредитного портфелю банку.

Ключові слова: Кредитний ризик, кредитний портфель, ризик, менеджмент, оцінка ризику.

ANNOTATION

The final work on education of bachelor's degree

Inha Kyrylova

Management of credit risk of commercial bank activity (for example, of UkrSibbank)

Odessa National Economic University, Odessa, 2018

The graduate work consists of three sections

The graduate work considers the theoretical principles of management of the bank's loan portfolio, in particular, the essence and classification of the loan portfolio; The methodology of tools for risk management of the bank's loan portfolio and features

of the lending activity of the bank have been researched. The quality, structure of the loan portfolio of UkrSibbank and credit portfolio risk was analyzed; the main ways of improving the risk management tools of the bank's loan portfolio have been determined.

Key words: credit risk, risk management, credit portfolio, credit risk, estimation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ	7
1.1. Сутність, структура та класифікація кредитного портфеля комерційного банку	7
1.2. Методи та інструментарій ефективного управління кредитним портфелем комерційного банку.....	11
1.3. Кредитний ризик: ідентифікація, класифікація та методи оцінки ризиків кредитного портфелю	16
РОЗДІЛ II. МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ ПАТ «УкрСиббанк»	27
2.1. Аналіз стану кредитування банківської системи України	27
2.2 Моніторинг кредитних операцій комерційного банку.....	32
2.3 Оцінка ризиків кредитного портфеля	42
РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ.....	56
3.1 Удосконалення методів мінімізації ризиків у процесі управління кредитним портфелем банку	56
3.2. Сек'юритизація як метод оптимізації управління ризиком кредитного портфеля банків.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	77
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Посилення глобалізаційних процесів, необхідність української банківської системи адаптуватися до сучасних економічних реалій, недосконалість інформаційного середовища загострюють проблему механізму управління кредитним ризиком банків загальній системі забезпечення ефективності їх функціонування. Сьогодні кредитний ризик-менеджмент стає ключовим чинником регулювання співвідношення позичкового та промислового капіталів, значною мірою визначає якість використання кредитних ресурсів у перерозподільних процесах і реальному секторі економіки. Це зумовлює необхідність комплексного дослідження теоретичних підходів та практичних засад управління кредитним ризиком з метою реалізації стратегічних і тактичних цілей функціонування банків. Тому визначення напрямів управління кредитним ризиком постає одним з основних завдань системи заходів щодо підвищення ефективності банківської діяльності, забезпечення якої особливо актуальне з урахуванням посткризового розвитку економіки України, утримання стійкої конкурентної позиції в умовах експансії іноземного капіталу, а також активізації банківського кредитування для відновлення роботи реального сектора економіки. Фундаментальні основи банківського ризик-менеджменту були закладені у працях таких зарубіжних вчених, як І. Бланк, Дж.М. Кейнс, Дж. Маршал, Дж.С. Міль, Ф. Найт, А.Пігу. Ґрунтовні дослідження щодо управління кредитним ризиком банку здійснювали російські та українські науковці, зокрема: В.Бобиль, Т.Васильєва, О. Терещенко, Л.Примостка.

Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретичних засад організації кредитної діяльності банківських установ, визначення напрямів управління кредитним ризиком для підвищення ефективності функціонування банків.

Згідно поставленої мети дипломної роботи були визначені наступні завдання:

- дослідити кредитну діяльність банку як один із ризикових видів діяльності;

- розглянути поняття та структуру кредитного портфелю;
- вивчити методи та інструментарій управління кредитним портфелем банку;
- надати характеристику кредитної діяльності ПАТ «УкрСиббанк»;
- здійснити оцінку ризиків кредитного портфеля банку;
- проаналізувати особливості управління кредитним портфелем банку;
- визначити проблеми формування та управління кредитним портфелем банку;
- запропонувати напрямки удосконалення методів мінімізації ризиків у процесі управління кредитним портфелем банку;
- особливу увагу приділити сек'юритизації - як методу оптимізації управління ризиком кредитного портфеля банків.

Об'єкт дослідження. Процеси управління кредитним портфелем комерційного банку і виникаючими при цьому ризиками.

Предмет дослідження. Теоретичні і методичні засади управління кредитним портфелем комерційного банку і механізм та інструменти управління кредитними ризиками.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися такі загальнонаукові методи, як аналіз і синтез, метод зходження від абстрактного до конкретного, економічна-статистика, економіко-математичні методи, метод порівняння, графічний метод, метод математичного моделювання і прогнозування.

Інформаційною базою дослідження виступали законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність банків, статті періодичних видань та підручники, монографічні роботи і статті вітчизняних і зарубіжних економістів у фахових економічних виданнях, інформація річних звітів ПАТ «УкрСиббанк», статистичні бюлетені Національного банку України та дані Державного комітету статистики України.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Кредитна діяльність комерційних банків повинна полягати у проведенні превентивних комплекс дій, що пов'язані із наданням та погашенням банківських позичок. Вона має відповідати певним вимогам, умовам та стандартам, тобто здійснюватися відповідно до принципів строковості, цільового характеру, забезпеченості та платності кредиту. Кредитній діяльність банків характерна підвищена ризикованість порівняно з іншими видами діяльності. В сучасній економічній науці дуже багато трактувань економічної категорії «кредитний портфель», за якими кредитний портфель – це сукупність усіх кредитів, наданих банком за певний період часу з метою одержання доходів та згрупованих на основі критеріїв, що дозволяють диверсифікувати кредитні вкладення з метою мінімізації кредитного ризику і забезпечення ліквідності банку.

2. Класифікація кредитного портфеля комерційного банку може бути проведена за наступними категоріями: категорії якості, фінансова дисципліна позичальника, ліквідність кредитного портфеля, дохідність кредитного портфеля, надійність кредитного портфеля, диверсифікація.

3. Управління кредитним портфелем банку- це процес, спрямований на забезпечення раціонального співвідношення дохідності та надійності портфеля. Основним завданням управління кредитним портфелем банку виступає забезпечення максимального рівня дохідності кредитного портфеля та акціонерного капіталу банку при мінімальному рівні ризику, виконання всіх вимог та нормативних показників, викладених в інструкціях, розпорядженнях та постановах Національного банку України, у тому числі регламентуючих обсяги кредитних вкладень, максимальні суми кредитів (у тому числі інсайдерам, пов'язаним та асоційованим особам) та розширення клієнтської бази шляхом надання кредитних послуг високої якості.

4. Щодо методів управління кредитним портфелем, то вони здійснюються на двох рівнях:

1) на рівні окремої позики (аналіз кредитоспроможності позичальника; аналіз та оцінка кредиту; структурування позики; документування кредитних операцій; контроль за наданим кредитом та заставою);

2) на рівні кредитного портфеля банку загалом (диверсифікація; лімітування; створення резервів; страхування).

5. ПАТ «УкрСиббанк» займає провідне місце на ринку банків України за наданими кредитами з часткою 1,6%. Основним спрямуванням кредитної політики банку є корпоративний бізнес; середній та малий бізнес; роздрібний бізнес. У зв'язку з тим, що ПАТ «УкрСиббанк» надає широкий спектр кредитних операцій для клієнтів, то це дозволяє банку втримувати свою позицію на кредитному ринку України. Банк здійснює кредитні операції з усіма суб'єктами господарської діяльності незалежно від їх галузевої належності, статусу, форми власності, за умови наявності у них реальних можливостей та правових форм забезпечення своєчасного повернення кредиту та сплати відсотків за користування ним. За період з 01.01.2014 по 01.01.2017 року кредитний портфель банку збільшився на 31%. Частка кредитного портфеля ПАТ «УкрСиббанк» протягом 2014 р. – 2016 р. свідчить про те, що банк проводив помірну кредитну політику. Станом на 01.01.2014 року найбільшу питому вагу кредитного портфеля займав роздрібний бізнес (51,8%), проте висока частка проблемних кредитів даного сегменту змусила банк переглянути свою кредитну політику та різко скоротити кредитування роздрібною сегменту до 33% у 2016 році.

При цьому ПАТ «УкрСиббанк» посилено працював над формуванням якісного та максимально ефективного підходу до обслуговування клієнтів середнього та малого бізнесу. Завдяки цьому частка сегменту середнього та малого бізнесу зростає. Відповідно до кредитної політики банку основою клієнтської бази на 2014- 2016 роки є підприємства таких галузей економіки: торгівля та фінанси, сільське господарство та харчова промисловість. Кредитний портфель ПАТ «УкрСиббанк» добре диверсифікований за клієнтами, галузями, валютою та є ризик-помірним.

Банк орієнтується на кредитування малого та середнього бізнесу в галузях торгівлі, фінансів, сільського господарства та харчової промисловості. У зв'язку з нестабільністю ситуації на валютному ринку України зростає частка короткострокових кредитів національній валюті. Кредитний портфель ПАТ «УкрСиббанк» не є дуже ризиковим. Якість кредитного портфеля знаходиться на належному рівні.

Основним інструментарієм при реалізації кредитної політики є: градація клієнтської бази; встановлення лімітів за валютами, строками, забезпеченням, обсягами кредитування; побудова рейтингів клієнтів; делегування повноважень на самостійне прийняття рішень директорами відділень. Підтвердженням високого рівня управління кредитним портфелем ПАТ «УкрСиббанк» є висока прибутковість надання кредитів протягом 2014-2016 років. Хоча процентні доходи ПАТ «УкрСиббанк» за 2014-2016 роки зменшились, проте протягом 2014-2016 років банк отримав дохід від кредитування. Зниження доходів від кредитних операцій спричинене зниженням коефіцієнту ефективності управління кредитним портфелем. В розрахунку на одиницю прийнятого ПАТ «УкрСиббанк» кредитного ризику у 2016 році було отримано на 30 % менше доходів, ніж у 2014 році.

6. Серед основних проблем кредитної діяльності банків можна виділити наступні: відтік депозитів як проблема формування ресурсів під кредити, велика проблемна заборгованість, шахрайство, кредити в валюті, девальвація гривні. Оскільки вітчизняні банки зіткнулись із проблемою неповернення населенням отриманих кредитів, то це підкреслює важливість розробки методик оцінки кредитоспроможності фізичних осіб і ризику банків при наданні споживчих кредитів.

Отже, ПАТ «УкрСиббанк» необхідно приділити пильну увагу шліфуванню внутрішньобанківських процесів, скоринговим процедурам, які помітно спростять оцінку потенційного позичальника за умов споживчого кредитування, оскільки використання комерційними банками України системи скорингу в процесі споживчого кредитування дозволить удосконалити свою діяльність і покращити

обслуговування клієнтів, а також впровадженні системі блокчейн, яка значно оптимізує витрати на збір інформації про кожного позичальника та в цілому допоможе знизити ризик кредитного портфеля.

ПАТ «УкрСиббанк» необхідно на основі світового банківського досвіду удосконалювати такі методи управління кредитним ризиком як лімітування, резервування коштів під покриття очікуваних і непередбачених втрат, диверсифікованість, умови дострокового стягнення сум тощо. Ще один метод мінімізації ризиків банківського кредитування, який використовується банками країн та вимагає достовірної інформації про позичальника – це страхування. Потрібно також відмітити, що дуже поширеним в країнах з ринковою економікою є такий спосіб захисту від споживчого кредитного ризику, як продаж кредитів. Банк, виходячи з проведеної ним оцінки кредитного портфеля, може продати певну частину наданих кредитів іншим інвесторам. Використання ПАТ «УкрСиббанк» зарубіжного досвіду в удосконаленні управління кредитним ризиком повинне йти і шляхом створення механізму розподілу кредитних ризиків, дія якого полягає в страхуванні від імовірних, небажаних відхилень фактичних результатів від прогнозованих за допомогою таких фінансових інструментів, як кредитні деривативи, емісія цінних паперів, сек'юритизація активів, реструктуризація кредитних портфелів, блокчейн-системи.

7.В умовах фінансової кризи і посткризового розвитку кредитні установи зацікавлені в диверсифікації джерел фінансування, зменшенні кредитного ризику та збільшенні власної ліквідності. Саме ці завдання є пріоритетними для сучасного ризик-менеджменту фінансового сектору. Одним із інструментів для досягнення цієї мети є сек'юритизація банківських активів, блокчейн-системи та використання механізму кредитно-дефолтних свопів для перерозподілу кредитного ризику. Про ефективність даних методів свідчить позитивний досвід багатьох країн світу, в яких вони успішно використовується. Ці механізми здатні сприяти суттєвому збільшенню обсягів кредитних операцій банків, оскільки зниження рівня кредитного ризику сприяє притоку коштів у реальний сектор, а

відтак може забезпечити прискорення економічного росту у всіх галузях і секторах господарства.

Таким чином, комплекс сучасних методів перерозподілу кредитних ризиків може сприяти розширенню ринку позичкових капіталів в Україні, забезпечуючи створення нових можливостей для залучення фінансування на ринку цінних паперів. Однак головне їх значення полягає у створенні додаткових умов і можливостей для підвищення ефективності управління кредитним портфелем банку

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1) Структура кредитного портфеля [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://elkniga.info/book>
- 2) Прохненко В. В. Оцінка фінансового стану позичальника / В. В. Прохненко. // Українська академія банківської справи. – 2012. – С. 15–20.
- 3) Класифікація кредитного портфеля [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.com/>
- 4) Енгслер П. Ринкова економіка для починаючих бізнесменів/ П.Енгслер// – Київ, 2001. – 120 с.
- 5) Івасів Б., Клапків М. Економічний зміст та форми страхування кредитів // Вісник НБУ. – 2000. – № 5. – С. 41–47.
- 6) Кардаш О. Джерело збитків. Кредити та діяльність банку // Бизнес. – 2001. № 16. – С. 41.
- 7) Коваленко В. В. Особливості кредитування підприємств і організацій в сучасних умовах // Фінанси України. – 2000. – 10. – С. 27 – 30.
- 8) Євтух О. Типові ризики іпотечного капіталу та управління ними // Вісник НБУ. – № 11. – С. 43-46.
- 9) Яворський Р. Розвиток банківської системи в Україні: Матеріали досліджень переможців всеукраїнського конкурсу “Економічні реформи в Україні”. – Київ, 1999. – С. 107.
- 10) Ковалев П. Методи підвищення кредитної безпеки // Банківська закордонна практика. – 2005. – № 6. – С. 36-41.
- 11) Методичні вказівки з інспектування банків “Система оцінки ризиків”, затверджені Постановою НБУ від 15.03.2004 № 104. – С. 20.
- 12) Кабушкин С.Н. Управління банківським кредитним ризиком: Навч. посібник. – М.: Нове знання, 2004. – 336 с.
- 13) Павлюк С.М. Кредитні ризики та управління ними // Фінанси України. – 2003.- № 11. – С. 105-111.

14) Грушко В.І., Пилипченко О.І., Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками. – Київ: Інститут економіки і права “Крок”, 2000. – С. 24.

15) Черкашенко В.Н. Цей “загадковий” скоринг // Банківська справа. – 2006. – № 3. – С. 42 -47.

16) Коваленко В.В. кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку: наукове вид. /в.в. коваленко. – одеса : атлант, 2015. – 217 с.

17) Яременко О.Р., костильова О.М. Проблемні кредити банків: визначення сутності та тенденції їх розвитку в умовах банківської кризи / о.р. яременко, о.м. костильова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 10. – с. 900–905.

18) Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [Електронний ресурс]: Постанова Правління НБУ від 30.06.2016 № 351. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>

19) УкрСиббанк. Офіційний веб-сайт. – [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ukrsibbank.com/>

20) Поляк Н.П. Банківське кредитування: сучасний стан та проблеми сьогодення / Н.П. Поляк // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – № 2 (74). – 2014. – С. 201-207.

21) Домников.Ю, Кондюкова Е.С., Шершнева Е.Г. Галузева диверсифікація корпоративного кредитного портфеля в ризик-менеджменті банку // Аудит и фінансовий аналіз. 2015. № 2. -с.20-21

22) Александрова Н.В. Поняття та види секьюритизації / Н.В. Александрова // Фінанси та кредит. – 2014. – № 5. – С.36-42.

23) Герасименко Р. Проблемні позики та прогнозування їх частки в кредитному портфелі банку/ Р.Герасименко, М.Дегтярьова // Вісник Національного банку України. -2012. -№4. – с.40-46

24) Кредитування фізичних осіб // Технології аналізу даних. [Електронний ресурс]. – 2014-Режим доступу: <http://www.basegroup.ru/solutions/case/credi>

25) Ye G. Blockchain application and outlook in the banking industry / G. Ye, L. Chen L. // School of Economics, Xiamen. – 2016. – №10. – С. 1–12.

26) Cossin D., Pirotte H., Advanced credit risk analysis, JOHN WILEY & SONS, LTD, Wiley Series in Financial Engineering.- 2015-№12.с.12-13

27) Abid F., Naifar N., The determinants of credit default swap rates: An explanatory study, University of Sfax, UR, YieldCurve.com e-Journal, 2005. – №134. – С. 9–20 .

28) . Киргизов А. Секьюритизация долгосрочных кредитов / А. Киргизов // Банковское обозрение. – 2015. – № 1 – С. 9–12

29) Бэр Х. П. Секьюритизация активов: секьюритизация финансовых активов – инновационная техника финансирования банков / Х. П. Бэр / Пер. с нем. Ю. М. Алексеева, О. М. Иванова. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – 624 с.

30) 5. Казаков А. Секьюритизация активов – эволюция института / А. Казаков // Рынок ценных бумаг. – 2016. – № 19. – С. 35.

31) Jogo Santos. Securitisation and Risk / Jogo Santos. [Electronic resource]. – Way of access : <http://azizonomics.com/>

32) 9. Туктаров Ю. Секьюритизация и инвестиционные фонды / Ю. Туктаров // Рынок ценных бумаг. – 2005. – № 16. – С. 54–59.

33) 8. Селивановский А. Правовые риски ипотечного агента / А. Селивановский, В. Гафарова // Хозяйство и право. – 2005. – № 8. – С. 9–10

34) Талев Н. Н. Черный лебедь. Под знаком непредсказуемости / Н. Н. Талев. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://g-forex.net/knigi/>

35) Acharya Viral V. Securitization without risk transfer / Viral V. Acharya, Philipp Schnabl, Gustavo Suarez // Journal of Financial Economics. – Elsevier, 2013. – vol. 107(3). – PP. 515–536.

36) Naumenkova S.V., Bui T.H. Vykorystannia strukturovanykh tsinnykh paperiv dlia finansuvannia korporatsii v Ukraini // Finansy Ukrainy.– 2010.– №2. – С. 89–101.

37) Міщенко С.В. Проблеми організації та управління первинним ринком цінних паперів // Вісник Української академії банківської справи.– 2002.– №1. – С. 70–78.

38) Financial Products // Bloomberg Professional: Bloomberg Terminal [Electronic resource]. – // www.bloomberg.com.